

Република Македонија
Меѓународен извештај за верска слобода за 2004 година

Објавен од страна на Бирото за демократија, човекови права и труд

Правото на вероисповест е загарантирано со Уставот, а Владата во практиката генерално го почитува ова право.

Општо земено, во извештајниот период немаше промена во статусот на прочитувањето на верската слобода. Континуираното отсуство на провокации од страна на државни и невладини актери, како и фокусираноста врз обединета држава за сите граѓани, го одржува статусот на почитување на верската слобода. Законот донекаде го ограничува практикувањето на верата со тоа што го ограничува поставувањето верски објекти и места каде што може да се даваат доброволни прилози.

Генерално пријателските односи меѓу различните верски заедници придонесоа кон верската слобода. Меѓутоа, поле на загриженост претставува влошувањето на односите во ракмите на православната црковна заедница, посебно меѓу Српската и Македонската православна црква. Владата отворено застана на страната на Македонската црква во овој спор што е сè уште отворен.

Американската влада со /македонската/ влада дискутира за прашања од областа на верската слобода како дел од својата општа политика на промовирање на човековите права.

I дел. Верска демографија

Земјата има вкупна површина од 25333 квадратни километри и население од околу 2 милиона жители. Во земјата постојат две главни вероисповести: православната вера и исламот. Номинално, 66% од населението се православни христијани, околу 30% се муслумани, околу 1 насто се католици и околу 3% се од други вероисповести (претежно различни протестантски вероисповести). Исто така, во Скопје постои и мала еврејска заедница. Учество во верскиот живот претежно се фокусира на поголеми празници или важни настани во животот.

Има голем број активни странски мисии кои претставуваат широк спектар на вероисповести. Многу од овие мисии во земјата влегуваат по друга основа, често како добротворни или медицински мисии. Активни се неколку протестантски мисионерски групи и членови на Јеховините сведоци.

II дел. Статус на верската слобода

Правна рамка и курс на делување

Верската слобода е загарантирана со Уставот, а Владата генерално го почитува ова право во практиката. Меѓутоа, Законот донекаде го ограничува практикувањето на

верата со тоа што го ограничува поставувањето верски објекти и местата каде што може да се даваат доброволни прилози.

Уставната одредба за верска слобода е дополнително прецизирана во Законот за верски заедници и верски групи од 1997 г. Овој закон ги означува Македонската православна црква, Исламската заедница, Римокатоличката црква, Евејската заедница и Методистичката црква како верски заедници, а сите други вероисповеди како верски групи.

Меѓутоа, меѓу верските заедници и групи не постои правна диференцијација. Во 1999 година Уставниот суд исфрли неколку одредби од Законот од 1997 година, а преостанатите одредби во практиката не се применуваат доследно.

Владата од верските групи бара да се регистрираат. Законот за верски заедници и верски групи содржеше повеќе конкретни услови за регистрација на верски групи; Уставниот суд тие услови ги исфрли во 1999 година.

Како последица на тоа, настана голема конфузија околу тоа кои процедури се сè уште во сила, а беа пролонгирани и настојувањата на неколку странски верски тела да се регистрираат. Овој Закон има тенденција да ги фаворизира традиционалните вероисповеди, регистрирани како „заедници“. Другите вероисповеди, регистрирани како верски „групи“, споредено со традиционалните верски заедници или организации, беа подложени на построга проверка од страна на Републичката комисија за односи со верските заедници. За време на извештајниот период немаше пријави за било какво пролонгирање или тешкотии. Во практиката, верските групи мораат да се регистрираат за да добијат дозвола за изградба на цркви, а од Владата треба да бараат визи за странски лица и други дозволи. Во текот на пролетта, Републичката комисија за односи со верските заедници воведе уште еден услов што мора да го исполнат апликантите за виза за верски работници, а тоа е да достават доказ за завршено теолошко образование. Во текот на 2003 година, немаше пријави дека биле одбиени барања за регистрација или за издавање визи.

Рестрикции на верската слобода

Владината политика и практика придонесоа кон генерално слободното практикување на вероисповест; меѓутоа, Законот за верски заедници и верски групи поставува извесни рестрикции врз поставувањето верски објекти и парохиски училишта. Овој Закон овозможува верските церемонии и активности „да се одвиваат во цркви, во џамии и во други храмови, како и во градините што се дел од овие објекти, како што се гробишта и во други објекти на верската група“. Законот овозможува да се држи богослужба и на други места, под услов потребната дозвола да се обезбеди најмалку 15 дена претходно. За вршење верски обреди во приватни домови не е потребно да се бара дозвола или одобрение. Во Законот, исто така, стои дека верските активисти „не смеат да го нарушиваат јавниот ред и мир, и не смеат да искажуваат непочитување кон верските чувства и кон други права и

слободи“ на лица што не се припадници на таа вероисповест. Повеќето од овие законски одредби Владата не ги применува активно, туку реагира кога ќе добие некоја поплака.

Во месец јуни, под мониторинг на Организацијата за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ), му се судеше на епископот Јован (Зоран Вранишковски) за поттикнување верска и етничка омраза. Исто така, Јован е обвинет и за проневера на фондовите на Македонската православна црква. Јован беше предводник на расколот внатре во Македонската православна црква што тој и неговите следбеници ја нарекуваат Охридска Архиепископија. Тие се во блиско сојузништво со Српската православна црква и, како и Српската православна црква, и натаму го отфрлуваат барањето на Македонската православна црква од 1967 за автокефалност, односно за независен статус. Јавниот обвинител го покрена обвинението против Јован откако тој беше уапсен на 11 јануари додека во својот стан во Битола држел литургија. Полицијата реагираше на поплаките од станарите во зградата дека литургијата ги нарушила јавниот ред и мир, а тој на 30 јануари беше ослободен од притвор пред судење. На 5 февруари, делегација на САД во ОБСЕ формално го исказа своето негодување поради несоодветно притворање на Јован. На 20 февруари домот на Јован беше вандализиран, а непознатите натрапници сосила им ја исекле косата на неколкуте присутни калуѓерки. Јован тврдеше дека напаѓачите се државни агенти, но нашироко се шпекулираше дека нападот го инсценирале следбеници на Јован за да предизвикаат сомилост. Кон крајот на извештајниот период истрагата сè уште беше во тек. Јован исто така беше уапсен и притворен на 5 дена во јули 2003 година под обвинение за неовластено присуство на туѓ имот и за нарушување на мирот. Се обидел да ја крсти својата внука во Македонската црква; властите тврдеа дека овој негов обид бил без покритие, зашто тој претходно бил распопен од Македонската православна црква, така што не припаѓал на ниедна призната верска група.

Законот за верски заедници и верски групи експлицитно им дозволува на странски државјани да спроведуваат верски активности, но само на барање на регистрирано верско тело. За време на извештајниот период, неколку лица добија визи како верски или друг вид работници. На 22.7.2003 г., српскиот архиепископ Јован Младеновски, американски државјанин, беше задржан на македонско-српската граница додека надлежните не утврдија дека тој нема намера да врши верска работа во земјата додека се наоѓа во транзит за Грција. По краткото задржување му беше дозволено да го продолжи патувањето.

Црквите и цамиите честопати се градат без соодветни градежни дозволи; меѓутоа, Владата нема преземено никакви мерки против верски објекти што немаат соодветни градежни дозволи. Во минатото, неколку протестантски групи не успеаја да добијат градежни дозволи за изградба на нови црковни објекти поради бирократските компликации што влијаат општо врз изградбата на сите нови објекти. За време на извештајниот период, немало пријави на компликации, а една регистрирана протестантска група ја завршила изградбата на нова црква во Скопје.

Законот за верски заедници и верски групи, исто така, донекаде го ограничува прибирањето доброволни прилози со тоа што го ограничува само на места каде што се вршат верски церемонии и активности; меѓутоа, овие законски одредби во практиката не се спроведуваат.

Деца помали од 10 години не смеат да добиваат верска поука без дозвола на своите родители или старатели. Верско образование на доброволна основа во училиштата е регулирано со закон; меѓутоа, Владата ги нема изгответо насоките за негова имплементација.

Сè уште не е целосно разрешено прашањето на враќање на верскиот имот што бил експроприран од страна на владата на поранешна Југославија. Постигнат е извесен напредок во враќањето верски имот што порано бил во сопственост на државата. Голем број цркви и цамии поседувале значителни парчиња земја или друг имот што бил експроприран од страна на комунистичкиот режим. Практично сите цркви и цамии се вратени во сопственост на соодветните верски заедници, што не е случај и со голем дел од другиот имот. Барањата за враќање на имот често се усложнуваат поради тоа што повеќе пати се менувале сопственици на одземениот имот или на него се вршеле добрabi. Со оглед на крајно лимитиарните финансиски ресурси на земјата, мала е веројатноста на верските заедници да им биде вратен голем дел од експроприраниот имот.

Во ноември 2003 година, Еврејската заедница имаше средба со американскиот амбасадор за да се отвори прашањето за неодамнешниот инцидент во кој, и покрај Законот за враќање имот од 1997 година со кој е забранета продажбата или трансфер на било каква „еврејска“ сопственост, бил извршен трансфер на парче земја со мала градба во центарот на Скопје. Согласно Законот од 1997 година, овој трансфер требало да биде реверзилен. Претставници на Еврејската заедница изјавија дека тие ги известиле премиерот и министерот за финансии, кои одговориле со изјави на поддршка. Тие додале дека трансферот го одобрило Министерството за транспорт. Во месец април, Еврејската заедница го објави враќањето на сопственоста на шест имота, но го исказа своето незадоволство поради бавното одвивање на работите.

Злоупотреби на верската слобода

Од јуни наваму еден судија го разгледуваше обвинението на верската секта Бекташи против Владата затоа што не ја анулира национализацијата на Арабати Баба Теке, бекташкиот комплекс во Тетово, извршена од страна на поранешна Југославија. Исто така, Бекташите поднесоа обвинение против Македонската исламска заедница, чии вооружени членови го зазедоа комплексот во месец август 2002 година и сè уште го држат.

Немаше пријави на лица затворени или ставени во притвор по верска основа.

Промена на верата под присила

Нема пријави за промена на верата под присила, вклучувајќи ги малолетните американски државјани што беа киднапирани или нелегално изнесени од Соединетите Американски Држави, ниту е пак пријавено дека на тие граѓани им е одбиена дозволата да бидат вратени во САД.

Злоупотреби од страна на терористички организации.

Во извештајниот период немаше пријави на злоупотреби насочени кон конкретни вероисповести од страна на терористички организации.

III дел. Општествено однесување

Генерално пријателските односи меѓу вероисповестите во општеството придонесоа кон верската слобода; меѓутоа, епископот Јован и јавното отфрлање и активизмот на Српската православна црква против независноста на Македонската православна црква предизвикаа гневни реакции во јавноста, во медиумите и во Владата.

Едногласната поддршка што Парламентот на 23 јануари ја исказа за независноста на Македонската црква беше одраз на расположението на јавноста. Владата повремено се ставаше на страна на Македонската црква така што го применуваше законот против Јован и против велиcodостојниците на Македонската црква што својата лојалност и ја дадоа на Српската црква.

Верските заедници во земјата често претставуваат одраз на етничкиот идентитет. Конкретно, повеќето муслимани се етнички Албанци. Меѓутоа, има и доста голем број етнички Македонци муслимани. Етничките Македонци предочуваат дека нив често ги поврзуваат со дејствувањето на етничките Албанци муслимани, иако тие не секогаш го поддржуваат. Освен тоа, некои етнички Македонци муслимани предочија дека поради нивните презимиња и мешаните бракови државата понекогаш ги меша со етничките Албанци и со етничките Турци, а има и такви случаи кога нивните деца ги распоредуваат во паралелки во кои наставата се следи на албански јазик. Меѓутоа, општествената дискриминација повеќе се заснова врз етнички отколку врз верски предрасуди. За време на извештајниот период, имаше пријави на вандализам врз верски имоти. Во Битола во месец февруари се случија две експлозии, едната во продавница за мебел чиј сопственик е етнички Македонец муслиман и другата во цамијата Асан Baba. За време на немирите на Косово во март, непознати напаѓачи фрлиле неколку молотови коктели врз една цамија во Куманово. Ниту еден од тие молотови коктели не експлодирал, а на цамијата и била нанесена само незначителна штета. Подоцна во текот на извештајниот период имало пријави дека по велигденската богослужба во тетовскиот регион биле вандализирани две цркви. Украдена е кутија со скапоцености, но причинетата штета била незначителна, поради што некои веруваат дека се работи за криминален, а не за верски чин. Нема пријави за уништување на верски светилишта.

IV дел. Американска владина политика

Американската влада со /македонската/ влада дискутира за прашања од областа на верската слобода како дел од својата општа политика на промовирање на човековите права.

За време на извештајниот период, американскиот амбасадор заедно со други претставници на амбасадата остварија средба со лидери и претставници на различни верски заедници, како и со владини претставници, со цел да се пристапи кон решавање на прашања во доменот на верската слобода и да ја изразат својата поддршка за владината политика на етничка и верска толеранција. Амбасадорот и другите претставници на амбасадата имаа средба со архиепископот на Македонската православна црква, со расчинетиот епископ Јован, и со министерот за внатрешни работи во врска со спорот меѓу Македонската и Српската православна црква. На сите овие средби амбасадата инсистираше врз почитување на верската слобода и на правната држава.

Објавено на 15 септември 2004 година